

УДК [378.1:33]:004.891

©Шевчук О. Б.

ІНФОРМАЦІЙНІ ЕКСПЕРТНІ СИСТЕМИ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Постановка проблеми в загальному вигляді. Сучасні тенденції розвитку ринкових відносин та соціально-економічні перетворення, що відбуваються останнім часом в Україні, підвищення ролі фахівців у перебудові країни вимагають від сучасної вищої системи освіти якісної професійної підготовки майбутніх спеціалістів. Особливо це стосується майбутніх фахівців фінансово-економічного профілю, професійна діяльність яких найбільше підлягає модернізації для задоволення ринкових запитів сучасного виробництва, де сучасні інформаційні технології стають невід'ємною складовою інфраструктури підприємств.

Таким чином, у сучасних умовах розвитку країни пріоритетним напрямом вищих навчальних закладів є підготовка майбутніх фахівців фінансово-економічного профілю, здатних оперативнo обробляти інформаційні потоки, вирішувати професійні завдання та приймати ефективні економічні рішення в реаліях глобальної економіки з використанням сучасних інформаційних технологій для підвищення результативності своєї професійної діяльності.

Протиріччя між використанням традиційного організаційно-методичного інструментарію у професійній підготовці майбутніх економістів і необхідністю його модернізації на основі сучасних інформаційних технологій (спеціального програмного забезпечення, інформаційних експертних систем тощо) дозволяє констатувати наявність проблеми та актуальність проведення досліджень у цьому напрямку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку економічної освіти в Україні присвячено наукові доробки О. Падалки, А. Колота, О. Аксьонової, М. Артюшина, М. Вачевського, Н. Ничкало, С. Сисоєвої, Н. Тверезовської, І. Шерстньової. Вдосконалення навчально-виховного процесу професійної підготовки майбутніх фахівців фінансово-економічного профілю на основі впровадження активних форм та методів навчання (Л. Бондарева, Р. Борківська, Н. Житнік, Є. Іванченко, С. Кустовський та ін.), інформаційно-телекомунікаційних технологій навчання (Я. Галета, З. Гіптерс, О. Набока, Г. Ковальчук, Т. Поясок, О. Смілянець, Н. Тверезовська, Г. Чаплицька, Т. Шепеленко та інші).

Однак, не зважаючи на значну кількість досліджень щодо підвищення ефективності та якості професійної підготовки майбутніх фахівців фінансово-економічного профілю, залишається недостатньо вивченою проблема підготовки майбутніх фахівців, здатних використовувати сучасні підходи при вирішенні професійних завдань у реаліях глобальної економіки за допомогою інформаційних експертних систем.

Формулювання цілей статті. Метою роботи є аналіз професійної підготовки майбутніх фахівців фінансово-економічного профілю України та визначення основних напрямів використання інформаційних експертних систем в процесі професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу. Основні напрями і вимоги до організації фахової підготовки майбутніх фахівців фінансово-економічного профілю у вищій школі ґрунтуються на правових положеннях [1 – 6]. Система підготовки майбутніх економістів у вищих навчальних закладах освіти України скерована галузевими стандартами вищої освіти Міністерства освіти і науки України, які визначають освітньо-кваліфікаційні характеристики випускників відповідних напрямів підготовки. Згідно з вимогами кваліфікаційної характеристики Міністерства освіти і науки України майбутній фахівець

економічного профілю, який буде працювати в умовах ринкових відносин, зобов'язаний володіти:

- навичками управлінської та організаторської роботи;
- сучасним економічним мисленням;
- бути ініціативним, здатним знаходити й приймати оптимальні рішення, активно впроваджувати їх на практиці;
- володіти творчою діяльністю на фоні високої індивідуальної професійної компетентності [7].

Відповідними нормативно-правовими актами перед вищими навчальними закладами України поставлені завдання щодо забезпечення висококваліфікованих фахівців, конкурентоспроможних на ринку праці, здатних до особистісного професійного саморозвитку, творчої самореалізації при прийнятті ефективних економічних рішень у реаліях глобальної економіки з використанням сучасних інформаційних технологій.

При вирішенні поставлених завдань, провідні ВНЗ України (рейтинг ВНЗ «Компас-2013») [8] забезпечують взаємозв'язок навчального матеріалу економічних дисциплін із господарською діяльністю підприємств при вирішенні організаційно-управлінських та фінансово-господарських завдань, а також використовують спеціальне програмне забезпечення для автоматизації основних видів господарської діяльності підприємства («1С: Управління виробничим підприємством для України», «1С: Зарплата і Управління Персоналом для України», «1С: Управління торгівлею для України», «1С: Управління торговим підприємством для України», «1С: Управління невеликою фірмою», «Парус-Виробництво», програмне середовище Microsoft Project).

Однак, зважаючи на сучасні потреби економічної галузі господарства, вищі навчальні заклади України повинні готувати кваліфікованих фахівців, здатних не тільки оперативно обробляти інформаційні потоки даних та вирішувати професійні завдання, а й самостійно аналізувати, розробляти альтернативні рішення й приймати оптимальні управлінські рішення в складних економічних ситуаціях із використанням сучасних інформаційних систем для підвищення результативності своєї професійної діяльності.

Сьогодні існують різні підходи щодо класифікації економічних інформаційних систем за такими ознаками: за рівнем у системі державного управління; за рівнем інтелектуалізації; за ступенем централізації обробки інформації; за принципом інтеграції; за видами процесів; за сферою діяльності; за режимом обробки інформації.

У контексті даного дослідження важливим є визначення типів інформаційних систем відповідно до рівнів управління:

- на експлуатаційному рівні – системи діалогової обробки запитів. Експлуатаційний персонал управління вирішує структуровані проблеми;
- на рівні знань – системи знання; системи автоматизації діловодства. Виконавці, менеджери нижчої ланки. Основне завдання – оперативне реагування на зміну ситуації;
- на управлінському рівні – інформаційні системи управління; системи підтримки прийняття рішень. Менеджери середньої ланки, спеціалісти. Основне завдання – тактичне управління фірмою при вирішенні основних функцій у заданій сфері діяльності;
- на стратегічному рівні – системи підтримки виконання рішень. Менеджери вищої ланки, керівництво організації. Основне завдання – стратегічне планування діяльності фірми на ринку, координація внутрішньої фірмової тактики управління.

Запропонована класифікація інформаційних систем за типами управління відображає зростання відповідальності, складності та динаміку прийняття рішень у галузі продажу й маркетингу, виробництва, фінансів, бухгалтерського обліку, управління персоналом.

Крім того, аналізуючи типи інформаційних систем економічного напрямку, науковці підкреслюють, що розвитком систем підтримки прийняття рішень є експертні системи, які забезпечують вироблення та оцінку можливих альтернативних рішень і

виступають консультантами в прийнятті рішень, оскільки містять факти, знання і правила, які взаємодіють у проблемній ситуації [9, с. 192-195].

Наприклад, найбільше впровадження експертних систем спостерігається у таких галузях, як: торги на фондовій біржі; автоматичне «розуміння» новин; кредитний аналіз; управління ризиками; створення портфелів кредитів і інвестицій; оцінка рейтингу банків; автоматизація аудиту; прогнозування змін на фінансовому ринку [10].

Таким чином, із метою посилення спрямованості професійної підготовки фахівців фінансово-економічного профілю до майбутньої діяльності в циклі економічних дисциплін необхідно використовувати інформаційні експертні системи при прийнятті ефективних рішень у складних ситуаціях із різним ступенем невизначеності відповідної фінансово-господарської діяльності підприємства за такими напрямками:

– управління персоналом, наприклад, із використанням експертної системи (програми-консультанта) «Приемы менеджмента» (консалтингова фірма «ТРИЗ-ШАНС», Росія) [11] при вирішенні таких задач: прийом нових співробітників; призначення кандидатів на нові посади та розстановка персоналу; адаптація співробітників до нових функціональних обов'язків або умов роботи; управління колективом; прогнозування конфліктних ситуацій при роботі співробітника; профілактика можливих помилок при роботі співробітника; корекція способів роботи й кваліфікації персоналу;

– організація рекламної діяльності підприємства (розробка рекламних кампаній, виставкових стендів, PR і промо-акцій та ін.) на прикладі використання експертної системи «EXPO: 1001 Рекламоноситель» (консалтингова фірма «ТРИЗ-ШАНС», Росія) [11];

– організація маркетингової стратегії підприємства (створення і вибір оптимального плану розвитку бізнесу, опрацювання фінансової частини бізнес-плану, оцінка інвестиційних проектів та ін.) наприклад, із використанням системи підтримки прийняття рішень Project Expert (компанія «Expert Systems», Росія) [12];

– організація аналізу фінансового стану підприємства (діагностика, оцінка та моніторинг фінансового стану підприємства та ін.) на основі Audit Expert (компанія «Expert Systems», Росія) [12];

– організація роботи електронної комерції в мережі Internet (робота Internet-магазинів, системи Internet-трейдингу, автоматичної торгової системи Forex та експертних систем (торгові роботи, радники), системи Internet-банкінгу).

Таким чином, розв'язання задач, які відображають реальні економічні ситуації, за допомогою інформаційних експертних систем дозволить максимально наблизити навчальний процес до реальної фінансово-економічної діяльності майбутнього фахівця; створити максимально сприятливі умови для закріплення професійних знань, формування вмінь та навичок із розробки альтернативних рішень та прийняття ефективних рішень у складних економічних ситуаціях.

Висновки і перспективи подальших досліджень.

1. За результатами аналізу особливостей професійної підготовки майбутніх фахівців фінансово-економічного профілю України з'ясовано, що при вирішенні організаційно-управлінських та фінансово-господарських завдань у процесі професійної підготовки використовують спеціальне програмне забезпечення для автоматизації основних видів господарської діяльності підприємства («1С: Управління виробничим підприємством для України», «1С: Зарплата і Управління Персоналом для України», «1С: Управління торгівлею для України», «1С: Управління торговим підприємством для України», «1С: Управління невеликою фірмою», «Парус-Виробництво», програмне середовище Microsoft Project).

2. На основі результатів аналізу сучасних інформаційних експертних систем економічного напрямку з'ясовано, що використання інформаційних експертних систем доцільне в галузях економіки, де прийняття рішень формується в умовах неповноти даних і залежить більше від якісних, ніж кількісних оцінок.

3. Виявлено напрями фінансово-економічної діяльності більш поширеного використання інформаційних експертних систем: інвестування та оподаткування, фінансове планування, оцінка ризику кредитування, аналіз фінансового стану корпорацій, фірм та підприємств, страхування та соціальне забезпечення, стратегічне управління виробництвом, планування і прогнозування.

4. Установлено, що для формування професійної компетентності та конкурентоспроможного рівня кваліфікації, передання глибоких теоретичних знань і практичних умінь та навичок при вирішенні професійних завдань, прийнятті ефективних економічних рішень у реаліях глобальної економіки в циклі дисциплін професійної підготовки майбутніх фахівців фінансово-економічного напрямку необхідно використовувати інформаційні експертні системи при розв'язанні задач економічного змісту, які відображають реальні економічні ситуації.

5. Перспективи подальших досліджень полягають у визначенні складових, розробці структури та формальної моделі навчальної експертної системи для підготовки фахівців фінансово-економічного напрямку.

Список використаних джерел

1. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/law2/main.cgi?nreg=254%20%2f96-%20%2b%2d1%80>.
2. Концепція розвитку післядипломної освіти в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/education/higher/topic/pdosv/knc>.
3. Концепція вдосконалення освітнього процесу на економічних факультетах класичних університетів України в контексті Болонського процесу // Вища школа. – 2005. – № 6. – С. 44–47.
4. Закон України Про Концепцію Національної програми інформатизації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=75%2f98-%20%2b%2d1%80>.
5. Про вищу освіту: Закон України від 17 січня 2002 // Відом. Верхов. Ради України. – 2002. – № 20. – Ст. 134.
6. Про першочергові завдання щодо впровадження новітніх інформаційних технологій [Електронний ресурс] : указ Президента України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1497%2f2005>.
7. Цимбал М. В. Особливості розв'язання майбутніми економістами творчих професійних задач [Електронний ресурс] / М. В. Цимбал. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/PORTAL/Soc_Gum/NiO/2010_SV/rozdil_3/Tsymbal.htm.
8. Рейтинг по напрямкам [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bestuniversities.com.ua/ru/vectorpolls>.
9. Прийняття управлінських рішень : [навч. посіб.] / [Ю. Є. Петруня та ін.] ; за ред. Ю. Є. Петруні. – [2-ге вид.]. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 216 с.
10. Соколовська З.М. Використання нечітких експертних систем в практиці економічних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/e-journals/econrch/2012_1/12szmped.pdf.
11. Экспертные системы ТРИЗ-ШАНС [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.triz-chance.ru>.
12. Консалтинговая компания «Эксперт Системс» [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.expert-systems.com>.

Шевчук О. Б.

Інформаційні експертні системи в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців фінансово-економічного профілю

Стаття присвячена актуальним проблемам створення та використання інформаційних експертних систем у підготовці майбутніх фахівців фінансово-економічного профілю України. Проведено аналіз особливостей професійної підготовки майбутніх фахівців фінансово-економічного профілю відповідно до потреб сучасної економічної галузі. На основі аналізу сучасних інформаційних експертних систем економічного напрямку визначено основні характеристики та напрямки ефективного їх упровадження на практиці. Обґрунтовано дидактичні можливості і доцільність використання інформаційних експертних систем у професійній підготовці майбутніх фахівців фінансово-економічного профілю.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутній фахівець, фінансово-економічний профіль, професійна діяльність, інформаційна експертна система.

Шевчук О. Б.

Информационные экспертные системы в процессе профессиональной подготовке будущих специалистов финансово-экономического профиля

Статья посвящена актуальным проблемам создания и использования информационных экспертных систем в подготовке будущих специалистов финансово-экономического профиля Украины. Проведен анализ особенностей профессиональной подготовки будущих специалистов финансово-экономического профиля в соответствии с потребностями современной экономической области. На основе анализа современных информационных экспертных систем экономического направления определены основные характеристики и направления эффективного их внедрения на практике. Обоснованы дидактические возможности и целесообразность использования информационных экспертных систем в профессиональной подготовке будущих специалистов финансово - экономического профиля.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, будущий специалист, финансово-экономический профиль, профессиональная деятельность, информационная экспертная система.

O. Shevchuk

Informational Expert Systems in the Process of Professional Training of Future Specialists of Financial and Economic Profile

This article is devoted to topical problems of creating and using of information expert systems in the educational process of the future specialists of financial and economic profile in Ukraine. The analysis of the features of professional training of future specialists of financial and economic profile in accordance with the needs of modern economic area was hold. Based on the analysis of modern information expert systems on economic identifies the key characteristics and directions for their effective implementation in practice were defined. The author justified didactic possibilities and usefulness of information systems expert in professional training of future specialists of financial and economic profile.

Keywords: professional training, future specialist, financial and economic profile, professional activity, information expert system.